

К.С. ОЛІНІЧЕНКО

МЕТОДИКА ЕКСПРЕС-ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ТОВАРНИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

У статті обґрунтовано необхідність проведення експрес-оцінювання ефективності управління товарними запасами в підприємствах роздрібною торгівлю. Запропонована методика дозволяє визначити відсутність або наявність ефективного управління товарними запасами на підприємстві роздрібною торгівлю за трьома основними взаємопов'язаними симптомами.

Ключові слова: оцінка, ефективність, управління, товарні запаси, підприємство роздрібною торгівлю.

Вступ. Досягнення економічних і соціально значущих результатів неможливе без ефективної системи управління роздрібним торговельним підприємством, яка дозволяє більш раціонально використовувати обмежені ресурси, забезпечує підвищення якості прийнятих управлінських рішень (у тому числі з управління товарними запасами), а також створює передумови для формування реальних конкурентних переваг вітчизняних торговельних підприємств на різних споживчих ринках. Як і будь-який процес управління, управління товарними запасами обов'язково включає в себе етапи оцінки, планування (вибору) і реалізації прийнятого управлінського рішення. З урахуванням цієї послідовності оцінка ефективності управління товарними запасами передують процесу прийняття певних управлінських рішень і зводиться до їх обґрунтування на базі наявної інформації.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Питанням ефективності управління запасами організацій присвячено праці багатьох закордонних та вітчизняних науковців: Букана Дж., Добронравіна Є.Р., Іваненка О.В., Ісупової О.В., Ліндере М.Р., Рижикова Ю.І., Стерлігової А.Н., Фірона Х.Е., Фоменко А.О., Шрайбфедера Д. та ін.; проблематику управління товарними запасами розглядали такі вчені, як: Бланк І.О., Богацька Н.М., Власова Н.О., Воскобоева О.В., Круглова О.А., Міценко Н.Г., Ничіпор Д.Н., Тухканен Т.Н., Хоменко Н.В. та ін. Сучасні особливості діяльності вітчизняних підприємств викликають необхідність удосконалення теоретико-методичних підходів до управління товарними запасами, у тому числі формування адекватної моделі оцінки ефективності управління товарними запасами підприємств роздрібною торгівлю.

Метою статті є обґрунтування науково-методичного підходу до експрес-оцінки ефективності управління товарними запасами підприємств роздрібною торгівлю.

Результати дослідження. Методика будь-якого економічного дослідження являє собою сукупність аналітичних способів і правил, які застосовуються для вивчення господарських процесів і економічних явищ, що певним чином підпорядковані досягненню мети дослідження. У процесі проведення дослідження можна виділити наступні важливі взаємопов'язані і взаємодоповнюючі елементи, які важливо враховувати з точки зору забезпечення комплексності

і об'єктивності дослідження: виділення об'єкта і предмета оцінки; встановлення критеріїв та шкали вимірювання; визначення інформаційного забезпечення; побудову процедури та системи; вибір засобів і методів; використання результатів.

Вважаємо, що мета оцінки ефективності управління товарними запасами підприємства роздрібною торгівлю може бути сформульована в такій спосіб – це підтримка оптимального розміру запасів, а також забезпечення їх фінансування, що забезпечує необхідну прибутковість діяльності [1]. Досягнення поставленої мети потребує уточнення можливих видів оцінки.

У спеціалізованій літературі економічний аналіз (оцінка) класифікується за низкою ознак [2 – 5], деякі з яких можна застосовувати під час класифікації видів оцінки ефективності управління товарними запасами. Виходячи з важливості для даного дослідження такої ознаки класифікації як ступінь деталізації процедури оцінки, подальша робота була проведена в даному напрямку. Відзначено, що ефективність управління товарними запасами може бути визначена за допомогою експрес-оцінки та поглибленої оцінки.

Під час проведення експрес-оцінювання ефективності управління товарними запасами підприємства роздрібною торгівлю потрібно дотримуватися наступних вимог:

- обґрунтувати вибір найбільш важливих показників-індикаторів, які відображали би значущі симптоми наявності або відсутності в підприємстві роздрібною торгівлю ефективного управління товарними запасами: (наявності проблем в управлінні підприємства);
- забезпечити можливість здійснювати розрахунок показників за даними поточного обліку і фінансової звітності підприємств;
- використовувати зіставлення даних за однаковий звітний період.

Дані для експрес-оцінювання повинні бути доступними, достовірними і порівняними, для чого потрібно використовувати показники стандартної фінансової звітності підприємства, що характеризують склад балансу, фінансові результати господарської діяльності. Отже, основним джерелом для експрес-оцінки ефективності управління товарними запасами підприємства є баланс, що характеризує стан майна і капіталу та звіт про фінансові результати.

Враховуючи, що ефективне управління

товарними запасами є одним із значущих інструментів оптимального збільшення прибутку, яке є безпосередньою причиною зниження витрат, пов'язаних з їх управлінням, унаслідок чого за тієї виручки від реалізації операційний прибуток (а також чистий прибуток) в абсолютному вираженні зростає. Для цього доцільно проводити порівняння динаміки показника чистого прибутку із динамікою середнього рівня товарних запасів та їх питомою вагою в сукупних та оборотних активах.

Щодо визначення виду прибутку, який слід прийняти в розрахунках, логічним є вплив ефективності управління товарними запасами на зростання операційного прибутку, оскільки товарні запаси як частина оборотних активів безпосередньо беруть участь в його отриманні. З іншого боку не слід заперечувати зв'язок між чистим прибутком, як кінцевим фінансовим результатом господарської діяльності підприємства, і величиною товарних запасів. Так, за Д. Шрайбфедером ефективність управління запасами дозволяє організації задовольняти або перевищувати очікування споживачів, створюючи такі запаси кожного товару, які максимізують чистий прибуток [6]. Вважаємо, що під час розрахунку показника доходу на капітал слід використати саме чистий прибуток підприємства.

Таким чином, можна виділити три основні взаємопов'язані симптоми, які свідчать про відсутність ефективного управління товарними запасами на підприємстві: 1) у випадку виявлення збитків (або низького розміру чистого прибутку) за період при значній величині товарних запасів та її зростанні в динаміці; 2) за ситуації, коли має місце зростання частки товарних запасів в сукупних активах одночасно з наявністю збитків (або незначного розміру чистого прибутку); 3) у разі, коли розмір частки товарних запасів в оборотних активах підприємства збільшується одночасно з наявністю збитків (або незначного розміру чистого прибутку).

Процес експрес-оцінювання ефективності управління товарними запасами підприємства роздрібною торгівлею пропонується проводити за низкою послідовних кроків, наведених у вигляді алгоритму на рис. 1.

Крок 1. Визначення наявності чистого прибутку (або збитку) підприємства та порівняння темпів зміни чистого прибутку та товарних запасів.

Визначення обсягу чистого прибутку (ЧП) та величини товарних запасів (ТЗ) підприємства роздрібною торгівлею проводиться з метою виявлення основних тенденцій їх динаміки за період дослідження. Далі відбувається порівняння динаміки обсягу чистого прибутку ($T_{\text{ЧП}}$) та величини товарних запасів ($T_{\text{ТЗ}}$) підприємства.

Управління товарними запасами вважається ефективним за умови отримання чистого прибутку та перевищення темпів його зростання над темпами росту запасів. В інших випадках, особливо за наявності збитків, управління товарними запасами визнається неефективним. Тобто підприємство має певні проблеми у даній сфері, які потребують поглибленого дослідження.

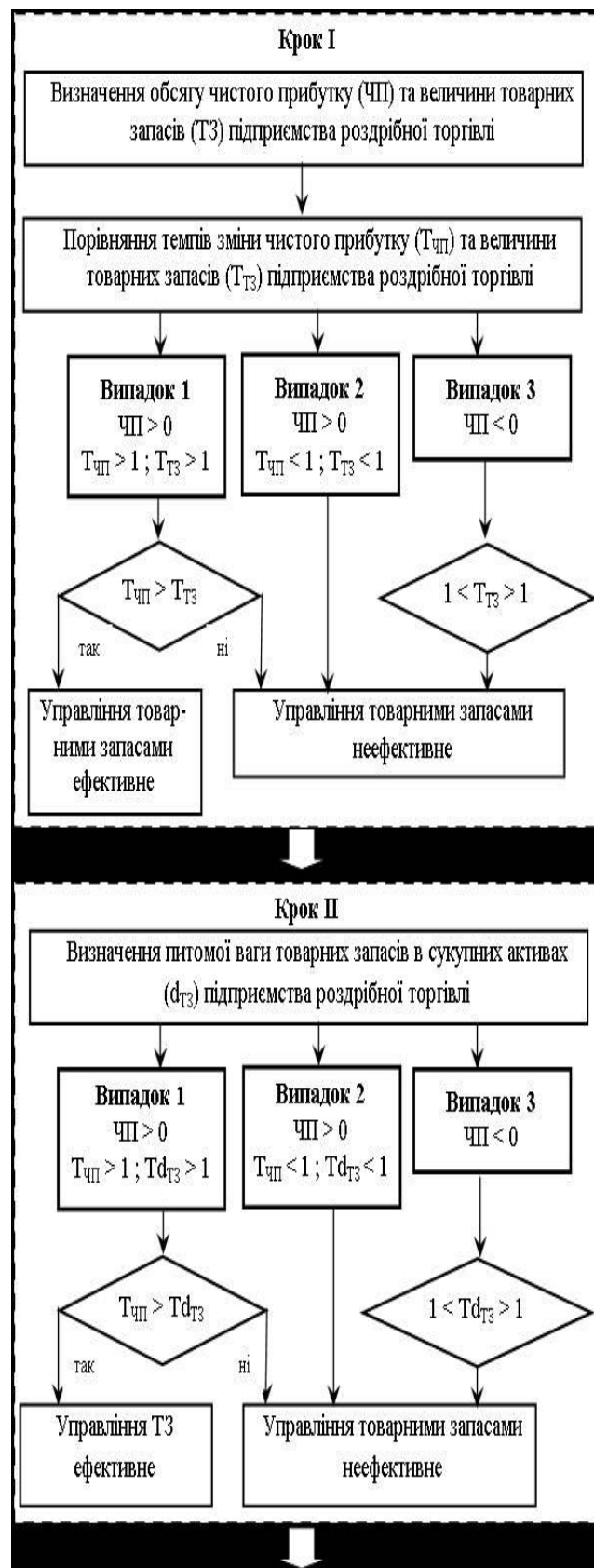
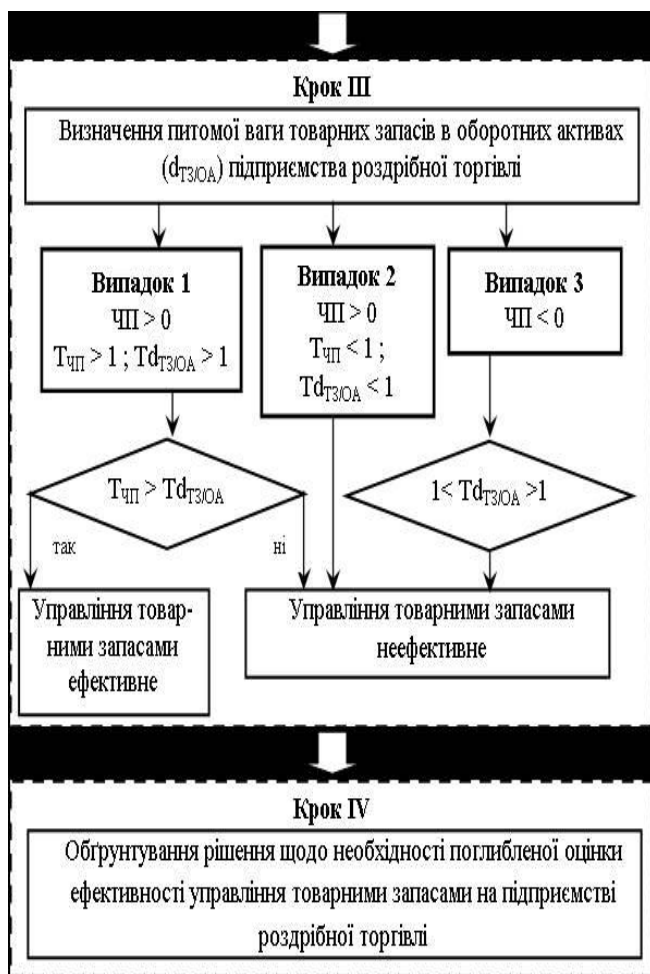

Рис. 1 – Методичний підхід до експрес-оцінки ефективності управління товарними запасами підприємства роздрібною торгівлею

Продовження рис. 1

Крок 2. Визначення частки товарних запасів в сукупних активах ($d_{ТЗ}$) підприємства роздрібно торгівлі та її динаміки за період дослідження із наступним порівнянням з динамікою чистого прибутку. Зростання частки запасів у сукупних активах за наявності збитків (низької величини чистого прибутку) є однією з причин неефективності або низької ефективності діяльності підприємства.

Крок 3. Визначення частки товарних запасів в

оборотних активах ($d_{ТЗ}$) підприємства роздрібно торгівлі та її динаміки за період дослідження із наступним порівнянням з динамікою чистого прибутку. Зростання частки запасів в оборотних активах за наявності збитків (низької величини чистого прибутку) є симптомом неефективності діяльності підприємства та, відповідно, свідчить про неефективне управління товарними запасами.

Крок 4. Залежно від отриманих результатів експрес-оцінки керівництво підприємства торгівлі приймає рішення щодо необхідності поглибленої діагностики ефективності управління товарними запасами.

Висновки. Наведені показники пов'язані один із одним, що дозволяє діагностувати стан управління товарними запасами на підприємстві у взаємозв'язку. Обґрунтований методичний підхід є доступним до використання на підприємствах роздрібно торгівлі та дозволяє провести адекватне експрес-оцінювання ефективності управління товарними запасами.

Список літератури: 1. Чугунов І.І. Кому и зачем необходимо эффективное управление запасами [Электронный ресурс] / И. И. Чугунов. – Режим доступа : <http://consulting-chii.com.ua/page/text/name=stocks> 2. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г. В. Савицкая ; 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Инфра-М, 2009. – 536 с. 3. Экономический факторный анализ : монография / Блюмин С. Л., Суханов В. Ф., Чеботарев С. В. – Липецк : ЛЭГИ, 2004. – 148 с. 4. Ковалев В.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / В. В. Ковалев, О. Н. Волкова. – М. : ТК Велби, 2004. – 424 с. 5. Лысенко Д.В. Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности / Д. В. Лысенко. – М. : Инфра-М, 2008. – 320 с. 6. Шрайбфедер Д. Эффективное управление запасами / Дж. Шрайбфедер ; пер. с англ. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2008. – 304 с.

Bibliography (transliterated): 1. Chugunov I. I. Komu i zachem neobhodimo ehffektivnoe upravlenie zapasami [Elektronnyj resurs] / I. I. CHugunov. – Rezhim dostupa : <http://consulting-chii.com.ua/page/text/name=stocks> 2. Savickaya G. V. Analiz hozyajstvennoj deyatel'nosti predpriyatiya / G. V. Savickaya ; 5-e izd., pererab. i dop. – M.: Infra-M, 2009. – 536 p. 3. Ekonomicheskij faktornyj analiz : monografiya / Blyumin S. L., Suhanov V. F., SHebotarev S. V. – Lipeck : LEHGI, 2004. – 148 p. 4. Kovalev V. V. Analiz hozyajstvennoj deyatel'nosti predpriyatiya / V. V. Kovalev, O. N. Volkova. – M. : TK Velbi, 2004. – 424 p. 5. Lysenko D. V. Kompleksnyj ehkonomicheskij analiz hozyajstvennoj deyatel'nosti / D. V. Lysenko. – M. : Infra-M, 2008. – 320 p. 6. Shrajbfeder D. Effektivnoe upravlenie zapasami / Dzh. SHrajbfeder ; per. s angl. – M. : Al'pina Biznes Buks, 2008. – 304 p.

Надійшла (received) 15.10.2015

Відомості про авторів / About the authors

Олініченко Катерина Сергіївна – старший викладач кафедри маркетингу та комерційної діяльності, Харківський державний університет харчування та торгівлі, м. Харків; тел.: (067) 365-23-80, e-mail: olinichenko-k@yandex.ru

Olinichenko Kateryna – Senior lecturer department of Marketing and commercial activities, Kharkiv, tel.: (067) 365-23-80, e-mail: olinichenko-k@yandex.ru